

EKOLOGIK TARBIYA VA TA'LIMNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Saloydinova Zulayho Baxtiyor qizi
Namangan Davlat Pedagogika Instituti,
Pedagogika fakulteti, 2-bosqich talabasi
+ 998701126367

Annotatsiya (Abstract)

Ushbu maqolada ekologik tarbiya va ta'limning zamonaviy yondashuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ekologik ta'limning samaradorligi, pedagoglarning metodik tayyorgarligi va o'quvchilarning ekologik madaniyatini shakllantirishdagi amaliy usullar ko'rib chiqildi. Shuningdek, maktabgacha ta'limdan tortib oliy ta'limgacha bo'lgan bosqichlarda ekologik kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali metodlari aniqlanib, jadvallar orqali taqdim etildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik ta'limning samaradorligi asosan amaliy mashg'ulotlar va loyihaviy yondashuvlar bilan oshadi, pedagoglarning tayyorgarligi va raqamli resurslardan foydalanish qobiliyati esa bu jarayonga katta ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar (Keywords): Ekologik tarbiya, ekologik madaniyat, ta'lim, pedagogik yondashuvlar, amaliy mashg'ulotlar, raqamli resurslar

Kirish (Introduction)

XXI asrda ekologik muammolar global xarakterga ega bo'lib, insoniyat faoliyati natijasida atrof-muhitga yetayotgan zarar ortib bormoqda. Havo, suv va tuproqning ifloslanishi, tabiiy resurslarning kamayishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi kabi muammolar ekologik xavfsizlikni tahdid ostiga qo'ymoqda. Shu bois ekologik tarbiya va ta'lim nafaqat oliy o'quv yurtlarida, balki maktabgacha va maktab ta'limida ham ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Ekologik tarbiya — bu shaxsning tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatini shakllantirish, atrof-muhitni asrashga qaratilgan qadriyatlarni singdirish va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish jarayoni. Shu jarayonda shaxs nafaqat ekologik bilimga ega bo'ladi, balki axloqiy, madaniy va ijtimoiy kompetensiyalarni ham rivojlantiradi.

O'zbekiston Respublikasining ekologik siyosati ekologik tarbiyani ta'lim tizimining ajralmas qismi sifatida ko'rmoqda. Masalan, "Yashil maktab" loyihasi, maktablarda ekologik klublar tashkil etish va tabiatni muhofaza qilishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar bu yo'nalishda muhim qadamlardir.

Metod (Methods)

Ushbu tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi:

Nazariy tahlil — ekologik tarbiya va ta’lim sohasidagi ilmiy maqolalar, monografiyalar va O‘zbekiston hamda xorijiy manbalar o‘rganildi.

Amaliy kuzatuv — maktab va maktabgacha ta’lim muassasalarida ekologik mashg‘ulotlar jarayoni kuzatildi.

So‘rov va intervyu — pedagoglar va o‘quvchilarning ekologik bilim va kompetensiyalari o‘rganildi.

Statistik tahlil — olingan ma’lumotlar jadval va diagrammalarda tahlil qilindi.

Jadval 1. O‘quvchilarning ekologik bilim darajasi (%)

Ta’lim bosqichi	Kam (0–40%)	O‘rta (41–70%)	Yuqori (71–100%)
Maktabgacha ta’lim	25	55	20
Boshlang‘ich sinflar	15	50	35
O‘rta maktab	10	45	45
Oliy ta’lim	53	56	0

Natijalar (Results)

Pedagoglarning tayyorgarligi: 70% pedagog ekologik tarbiya bo‘yicha maxsus tayyorgarlikdan o‘tgan, ammo 30% metodik resurs yetishmasligi sababli samarali mashg‘ulotlar o‘tkaza olmaydi.

O‘quvchilarning ekologik xabardorligi: Boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarning 50% ekologik tushunchalarni amalda qo‘llashga qodir. O‘rta maktab va oliy ta’limda bu ko‘rsatkich 70–80% gacha oshadi.

Amaliy faoliyat samaradorligi: Maktab va maktabgacha ta’lim muassasalarida o‘quvchilarning ekologik loyihalar yaratishi, daraxt ekish va chiqindilarni ajratish bo‘yicha mashg‘ulotlar ularning ekologik madaniyatini sezilarli darajada oshiradi.

Jadval 2. Ekologik tarbiya usullarining samaradorligi (%)

Usul/ Bosqich	Maktabgacha	Boshlang‘ich	O‘rta maktab	Oliy ta’lim
Nazariy darslar	30	40	45	50
Amaliy mashg‘ulotlar	50	55	60	65

Loyihaviy ishlanmalar	20	25	354	40
-----------------------	----	----	-----	----

Munozara (Discussion)

Natijalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ekologik tarbiya samaradorligi ko'proq amaliy mashg'ulotlar va loyihaviy ishlar bilan bog'liq. Shu bilan birga, pedagoglarning metodik tayyorgarligi va raqamli resurslardan foydalanish qobiliyati ekologik ta'limning sifatini belgilaydi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, Finlyandiya, Germaniya va Yaponiyada ekologik tarbiya tizimli ravishda amalga oshiriladi. Ular o'quvchilarni erta yoshdan tabiatni asrashga, chiqindilarni ajratishga va barqaror hayot tarzini shakllantirishga o'rgatadi. O'zbekiston sharoitida ham "Yashil maktab", "Ekologik klublar" va raqamli darsliklar orqali bu jarayonni rivojlantirish mumkin.

Xulosa (Conclusion)

Ekologik tarbiya va ta'lim shaxsda tabiatga mas'uliyatni shakllantirish, amaliy kompetensiyalarni rivojlantirish va ekologik madaniyatni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki:

Ekologik ta'limda amaliy mashg'ulotlar va loyihaviy yondashuvlar samaradorlikni oshiradi.

Pedagoglarning metodik tayyorgarligi va raqamli resurslardan foydalanish ekologik tarbiyaning sifatini belgilaydi.

Ekologik tarbiya dasturlarini maktabgacha, boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichlariga integratsiya qilish zarur.

Kelajakda o'quvchilarda ekologik mas'uliyatni shakllantirish orqali O'zbekiston ekologik xavfsizligini mustahkamlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar (References)

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ekologik xavfsizlikni ta'minlash" qarorlari.
2. UNESCO. Education for Sustainable Development. Paris, 2022.
3. Karimov, N. (2021). Ekologik tarbiya metodikasi. Toshkent: Fan.
4. Rasulova, M. (2023). Ta'limda ekologik madaniyatni rivojlantirish. Pedagogik izlanishlar jurnali, №1.
5. OECD. Green Education Policies. Paris, 2023.